

Чалбишева Віталіна Русланівна
Студентка н.гр. 205_СПД ННІ права та психології НАВС

Науковий керівник:

Тарасенко Володимир Петрович

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри інформаційних технологій ННІ права та психології НАВС

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

1. Актуальність теми

Корупція є однією з найбільш деструктивних загроз демократичному розвитку, ефективному функціонуванню державних інституцій і довірі громадян до влади. Особливо гостро ця проблема стоїть в Україні, яка водночас веде масштабну війну та прагне інтегруватися до ЄС. Протидія корупції стає не просто завданням правоохоронних органів, а елементом національної безпеки. У цьому контексті важливо не лише карати за зловживання, а й створити ефективну систему запобігання та моніторингу.

Інформаційні системи (ІС), побудовані на засадах відкритості, доступності та автоматизованого аналізу, є потужним інструментом у досягненні цієї мети. Їх застосування у сфері державного управління дозволяє зробити процеси публічного адміністрування більш прозорими, а діяльність посадовців — підзвітною.

2. Теоретичні засади: поняття та класифікація ІС

Інформаційна система – це сукупність організаційних, технічних і програмних засобів, які забезпечують збір, обробку, зберігання, передачу та аналіз інформації з метою підтримки прийняття управлінських рішень. У державному секторі такі системи відіграють роль інструменту цифрового врядування, підвищують якість публічних послуг, а також виступають бар'єром для корупційних практик.

Ключові типи ІС, що використовуються для протидії корупції в Україні:

- Електронне врядування (e-Government) — комплекс систем, що дозволяє автоматизувати публічні послуги та обмежити людський фактор (платформа «Дія»).
- ІС фінансової прозорості — системи відкритих бюджетів та публічних закупівель (Prozorro, E-Data, Spending.gov.ua), які дозволяють громадськості контролювати витрати бюджетних коштів.

- Антикорупційні реєстри — системи електронного декларування (реєстр НАЗК), публічні бази даних про бенефіціарів, судові рішення тощо.
- Аналітичні ІС — автоматизовані модулі аналізу нормативно-правових актів, що дозволяють виявляти корупційні ризики ще до ухвалення рішень (модуль НАЗК з оцінки проєктів актів).

3. Реалізація інформаційних систем в Україні

Після Революції Гідності Україна почала активне впровадження цифрових інструментів у сфері антикорупційної політики. Зокрема:

- Prozorro — електронна система публічних закупівель, яка забезпечує доступ усіх громадян до тендерної інформації. За даними Prozorro, (<https://prozorro.gov.ua/>) у 2024 році вона охопила понад 95% державних закупівель, а економія державних коштів перевищила 50 млрд грн.
- E-Data — платформа відкритих фінансів, яка дозволяє відслідковувати кожен гривню бюджетних витрат, забезпечуючи прозорість руху коштів у реальному часі.
- Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави — дає змогу перевіряти майновий стан посадовців. У 2024 році НАЗК провело понад 1 200 повних перевірок декларацій.

- Платформа «Дія» — забезпечує доступ до понад 100 публічних послуг без необхідності відвідувати органи влади. Це значно знижує побутову корупцію, пов'язану з отриманням дозволів, довідок та ліцензій.

4. Результати впровадження ІС у боротьбі з корупцією

Реалізація ІС у сфері антикорупційної політики вже демонструє позитивні результати:

- Зростання прозорості: громадяни мають змогу стежити за витратами держави, діями посадовців, змінами в законодавстві.
- Зменшення корупційних ризиків: зменшення «ручного» втручання з боку чиновників та зниження суб'єктивного фактору у прийнятті рішень.
- Активізація громадського контролю: журналісти, аналітики та громадські організації використовують відкриті дані для викриття порушень (наприклад, аналітика Bihus.info, антикорупційна діяльність DOZORRO тощо).
- Формування культури підзвітності: посадовці змушені декларувати свої доходи, майно, родинні зв'язки; державні органи — оприлюднювати звіти та бюджети.

5. Проблеми та виклики

Однак ефективність інформаційних систем стримується низкою факторів:

- Недостатня цифрова грамотність службовців, що ускладнює впровадження нових систем у регіонах.
- Нерівномірність технічного забезпечення: частина ОМС (органів місцевого самоврядування) не має ресурсів для впровадження ІС належного рівня.

- Опір корупціонерів: чиновники, які втратили контроль над потоками ресурсів, можуть гальмувати цифрові реформи.
- Кібератаки та загрози інформаційній безпеці: у 2022–2024 роках урядові ІС зазнали сотень хакерських атак, що вимагає постійного посилення захисту.
- Правова невизначеність у сфері використання великих даних, алгоритмічного управління тощо.

6. Перспективи розвитку

Подальша цифровізація державного управління в Україні повинна включати:

- Інтеграцію штучного інтелекту у систему ризик-менеджменту — наприклад, для виявлення аномальних витрат у бюджетах або зв'язків між компаніями.
- Автоматичне визначення конфліктів інтересів — шляхом перехресного аналізу відкритих реєстрів (ЄДР, декларації, дані про тендери тощо).
- Розширення функціоналу «Дії» — зокрема, щодо моніторингу соціальних виплат, реконструкції об'єктів, цифрових бюджетів громад.
- Формування «єдиного цифрового вікна» контролю громадськості — зведена антикорупційна платформа для аналітики, реєстрації скарг, запитів, перевірки даних

Висновки:

Інформаційні системи є не лише технічним, а насамперед інституційним засобом протидії корупції. Вони сприяють зменшенню зловживань, підвищенню підзвітності, розвитку демократичного врядування. В умовах трансформації публічного сектору ІС стають критично важливими для збереження довіри до влади, ефективного управління ресурсами та інтеграції до європейських стандартів доброчесності.

Однак для сталого ефекту необхідно забезпечити синхронний розвиток правової, організаційної та технічної складових, а також посилити роль громадянського суспільства у використанні цифрових інструментів контролю.

Список використаних джерел:

1. Transparency International Україна. Індекс сприйняття корупції – 2024. – <https://cpi.ti-ukraine.org> (<https://cpi.ti-ukraine.org/>).
2. Державна антикорупційна програма 2023–2025. – <https://nazk.gov.ua> (<https://nazk.gov.ua/>).
3. Prozorro – <https://prozorro.gov.ua> (<https://prozorro.gov.ua/>).
4. Портал E-Data – <https://spending.gov.ua> (<https://spending.gov.ua/>).
5. Міністерство цифрової трансформації України – <https://thedigital.gov.ua> (<https://thedigital.gov.ua/>).
6. Верховна Рада України. Аналітичні публікації – <https://research.rada.gov.ua> (<https://research.rada.gov.ua/>).